

**НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ**

“ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ”

Богдана Іванівна Квятковська

адвокат, експерт Ради Європи з європейських антидискримінаційних стандартів, аспірант Інституту держави і права ім. В.М. Корецького

Нормативне регулювання заборони дискримінації

* Стаття 14 Конвенції «Заборона дискримінації»:

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

* Стаття 1 Протоколу 12 «Загальна заборона дискримінації»:

1. Користування будь-яким правом, визнаним законом, повинно бути забезпечено без будь-якої дискримінації за ознакою статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження чи будь-якої іншої обставини.

2. Ніхто не може бути підданий дискримінації з боку жодних публічних властей за знаками, згаданими в пункті 1 цієї статті.

Загальні характеристики ДИСКРИМІНАЦІЇ:

- * дискримінація - це завжди порушення принципу рівності;
- * дискримінація - це необґрунтоване неоднакове поводження (різне ставлення до однакових або однакове ставлення до різних);
- * результат - гірше становище однієї особи відносно інших осіб в однакових умовах;
- * в основі лежить певна характеристика особи (вік, стать, колір шкіри, мова, сексуальна орієнтація, приналежність до певної групи);
- * завжди супроводжує або пов'язана із порушенням субстантивного (основного) права.

Ознаки дискримінації (перелік невичерпний):

- стать;
- раса;
- колір шкіри;
- мова;
- релігія;
- політичні чи інші переконання;
- національне або соціальне походження;
- належність до меншин;
- майновий стан;
- інші ознаки.

Види дискримінації:

Пряма дискримінація - різне поводження, не обґрунтоване об'єктивними і достатніми причинами, у порівнянні з особами, які перебувають у відносно схожому становищі;

- ситуація, за якої особа чи група осіб відчуває, без належного обґрунтування, менш сприятливе ставлення, ніж інші особи чи групи осіб, незважаючи на те, що таке сприятливе ставлення не передбачене Конвенцією (*Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. United Kingdom* (1985), пар. 82) .

* NB!! *Справа Thlimmenos v. Greece (2000): дискримінація може бути і тоді, коли держава відмовляється по-різному ставитись до осіб, які перебувають в істотно різних умовах (пар. 41, 44).*

Тобто може бути «дзеркальна» ситуація, за якої особа чи група осіб, яка потребує особливого поводження, без належного обґрунтування перебуває в однаковому становищі з іншими особами, які такого особливого поводження не потребують.

Непряма дискримінація - ситуація, за якої зовні нейтральна умова, критерій чи практика ставлять особу в особливо не вигідне становище в порівнянні з іншими особами, якщо тільки це не виправдано законною метою і засоби для досягнення цієї законної мети адекватні і необхідні;

- виникає тоді, коли відсутній «загальний курс чи засіб, який непропорційно упереджено впливає на певну групу, незважаючи на те, що такий курс, засіб не спрямований спеціально на цю групу» (Hugh Jordan v. United Kingdom (2001 г.), пар.154; D.H. and Others v. the Czech Republic (2007 г.), пар. 175).

Справа D.H. and Others v. the Czech Republic (2007 р.): заявники - школярі циганського походження - були поміщені в спецшколи, призначені для дітей, що не встигають і не можуть відвідувати звичайні школи. На думку заявників, було порушене їхнє право на освіту (ст. 2 Протоколу 1) з дискримінаційним ставленням через їх етнічне походження: неоднакове ставлення (різниця в поводженні), у порівнянні з дітьми нециганського походження гірші умови навчання. Рішенням Великої Палати було визнано дискримінаційне ставлення. Суд також визнав складність доведення дискримінації в таких випадках і погодився, що використання статистичних даних може перенести тягар доведення на уряд, який буде зобов'язаний пояснити причини різниці в поводженні.

Критерії для виявлення дискримінації:

- * чи підпадає скарга під захист гарантованого субстативного (основного) права?
- * чи допущене порушення субстантивного права АБО чи є зв'язок із субстантивним правом?
- * чи була допущена різниця в поведженні?
- * чи перебуває заявник в аналогічній (подібній) ситуації відносно інших осіб з такої ж категорії?
- * чи є достатні розумні та об'єктивні підстави для такої різниці в поведженні?

Якщо так, то:

- чи переслідує така різниця в поведженні законну і легітимну мету?
  - чи пропорційні цій меті способи її досягнення?
- * чи не виходить різниця в поведженні за межі свободи розсуду держави-відповідача?

Приклад застосування критеріїв дискримінації

Справа *Thlimmenos v. Greece* (2000 р.): заявник був засуджений і визнаний винним за відмову від служби в армії. Причина відмови - належність до релігії Свідків Єгови, які сповідували пацифізм. В результаті через наявність судимості йому відмовили в присвоєнні диплома бухгалтера.

Суд дійшов таких висновків:

- * право на отримання професії не захищається Конвенцією, проте заявник втратив можливість отримати диплом бухгалтера через судимість, а судимість була пов'язана виключно з правом на свободу віросповідання. Такий набір фактів входить до сфери застосування статті 9 - право на свободу вибору релігії;*
- * при застосуванні закону не проводилось різниці між особами, засудженими з релігійних мотивів, та особами, засудженими з інших підстав, - різне поводження проявилось в однаковому підході до різних категорій засуджених;*

- * засуджені з релігійних мотивів перебувають в аналогічній ситуації з іншими засудженими - ніхто з них не може отримати диплом через судимість;*
- * легітимна мета відсутня: на відміну від засуджених з інших підстав, судимість за відмову носити військову форму з релігійних чи філософських причин не може бути свідченням непорядності або аморальності, які можуть вплинути на здатність засудженого відповідати вимогам професії (пар. 42). Тобто в даній ситуації поводження із заявником як зі звичайним злочинцем, без урахування його релігійних переконань, які стали причиною судимості, і недопуск до професії не був достатньо обґрунтований.*

Висновок:

порушення ст. 14 + ст.9 Конвенції

Ресурси:

- * Конвенція 1950 року та протоколи до неї - <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?MA=3&CM=7&CL=ENG>
- * Посібник з європейського антидискримінаційного права - http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_non_discrim_law_UKR.pdf
- * Сайт Суду - <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>